

VOLEYBOL SPORT TURINI O'ZBEKISTONDA RIVOJLANISHI

Baxodirov Sarvar Sirojiddinovich

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

“Jismoniy madaniyat” kafedrası o‘qituvchisi

e-mail: bsarvar49422@gmail.com

Shomirzayev Lochin Zokirjon o‘g‘li

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Ijtimoiy fanlar fakulteti "Jismoniy madaniyat " yo‘nalishi talabasi

e-mail: azamjonavazbekov.4@gmail.com

ANOTATSIYA: Ushbu maqolada voleybol sport turining O‘zbekistonda shakllanishi, rivojlanish bosqichlari hamda hozirgi kundagi holati ilmiy-tahliliy jihatdan yoritilgan. Tadqiqotda voleybolning jismoniy tarbiya tizimidagi o‘rni, yoshlar sportini rivojlantirishdagi ahamiyati, sport infratuzilmasining takomillashuvi va malakali sportchilar tayyorlash jarayonining ilmiy-metodik asoslari tahlil qilingan. Shuningdek, mustaqillik yillarida voleybol sportining ommalashuvi, milliy terma jamoalar faoliyati hamda xalqaro musobaqalardagi ishtiroki keng ko‘rib chiqilgan. Maqolada sport pedagogikasi va sport nazariyasiga asoslangan xulosalar keltirilib, voleybol sportini rivojlantirish istiqbollari ilmiy asosda yoritilgan.

Kalit so‘zlar voleybol, sport, jismoniy tarbiya, O‘zbekiston sporti, yoshlar sporti, sport infratuzilmasi, sport pedagogikasi, terma jamoa

Аннотация В данной статье научно-аналитически рассматривается процесс становления и развития волейбольного спорта в Узбекистане, а также его современное состояние. Проанализирована роль волейбола в системе физического воспитания, его значение в развитии детско-юношеского спорта, совершенствование спортивной инфраструктуры и научно-методические основы подготовки квалифицированных спортсменов. Особое внимание уделено развитию волейбола в годы независимости, деятельности национальных

сборных команд и участию в международных соревнованиях. В статье представлены обоснованные выводы и определены перспективы дальнейшего развития волейбольного спорта в Республике Узбекистан.

Ключевые слова: волейбол, спорт, физическое воспитание, спорт Узбекистана, молодежный спорт, спортивная инфраструктура, спортивная педагогика, сборная команда.

Voleybol sport turi O‘zbekistonda jismoniy tarbiya va sport tizimining muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida shakllanib, uzoq tarixiy rivojlanish bosqichlarini bosib o‘tgan. Ushbu sport turining respublika hududida keng ommalashuvi XX asrning birinchi yarmiga to‘g‘ri keladi. Dastlab voleybol harbiy qismlar, oliy o‘quv yurtlari hamda ishlab chiqarish jamoalarida jismoniy tayyorgarlikni oshirish va jamoaviylikni shakllantirish vositasi sifatida qo‘llanilgan. Shu davrdan boshlab voleybol sporti aholining turli qatlamlari orasida mashhur bo‘la boshlagan va uning rivoji uchun zarur tashkiliy hamda moddiy-texnik sharoitlar vujudga kelgan.

Sobiq ittifoq davrida voleybol sportining rivojlanishi markazlashgan sport tizimi asosida amalga oshirilgan bo‘lib, sport maktablari va ixtisoslashtirilgan seksiyalar faoliyati keng yo‘lga qo‘yilgan. O‘zbekiston sportchilari ittifoq miqyosidagi chempionatlar va spartakiadalarda faol ishtirok etib, yuqori sport natijalariga erishganlar. Bu davrda voleybol mashg‘ulotlari ilmiy-metodik asosda olib borilib, sportchilarning jismoniy sifatlari, texnik va taktik tayyorgarligini rivojlantirishga katta e‘tibor qaratilgan. Ayniqsa, yoshlar va o‘smirlar orasida voleybolni ommalashtirish orqali sport zaxirasini shakllantirish muhim vazifa sifatida belgilangan. O‘zbekiston Respublikasining mustaqillikka erishishi voleybol sporti rivojida sifat jihatdan yangi bosqichni boshlab berdi. Davlat miqyosida jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirishga qaratilgan islohotlar natijasida voleybol sporti ham tubdan yangilandi. Respublika miqyosida voleybol federatsiyasi faoliyati mustahkamlanib, milliy chempionatlar, kubok musobaqalari va hududiy turnirlar muntazam o‘tkazila boshlandi. Bu esa

sportchilarning musobaqaviy tajribasini oshirish, iqtidorli yoshlarni aniqlash va yuqori malakali sportchilarni tayyorlashga xizmat qildi.

Mustaqillik yillarida ta'lim tizimi orqali voleybol sportini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratildi. Umumta'lim maktablari, akademik litseylar va oliy ta'lim muassasalarida voleybol mashg'ulotlari jismoniy tarbiya darslarining muhim tarkibiy qismi sifatida joriy etildi. Natijada yosh avlodning jismoniy faolligi oshib, sog'lom turmush tarziga bo'lgan munosabati mustahkamlandi. Oliy ta'lim muassasalarida esa voleybol sporti nazariyasi va metodikasi chuqur o'rgatilib, malakali murabbiy va mutaxassislar tayyorlash tizimi shakllandi. Hozirgi bosqichda O'zbekistonda voleybol sporti rivoji ilmiy yondashuv asosida amalga oshirilmoqda. Sportchilarning tayyorgarlik jarayonida sport pedagogikasi, sport fiziologiyasi, biomexanika va psixologiya fanlarining zamonaviy yutuqlaridan keng foydalanilmoqda. Mashg'ulot jarayonlarida yuklamalarni rejalashtirish, sportchilarning individual xususiyatlarini inobatga olish va tiklanish jarayonlarini nazorat qilish orqali yuqori sport natijalariga erishish maqsad qilib qo'yilgan. Bu holat voleybol sportining professional darajada rivojlanishiga xizmat qilmoqda.

Voleybol sportining ijtimoiy ahamiyati ham alohida e'tiborga loyiqdir. Ushbu sport turi yoshlarni jamoaviylik, intizom, o'zaro hurmat va mas'uliyat kabi muhim ijtimoiy fazilatlarga o'rgatadi. Ayniqsa, qizlar va ayollar o'rtasida voleybol sportining keng tarqalishi ularning jismoniy salomatligini mustahkamlash bilan bir qatorda, jamiyatdagi faolligini oshirishga ham xizmat qilmoqda. Shu bois voleybol sporti O'zbekistonda sog'lom avlodni tarbiyalash, sport madaniyatini yuksaltirish va xalqaro sport maydonida munosib o'rin egallashda muhim omil bo'lib qolmoqda Voleybol sporti O'zbekistonda jismoniy tarbiya va sport tizimining ajralmas qismi sifatida rivojlanib kelmoqda. Ushbu sport turi nafaqat jismoniy sifatlarni oshirish, balki ijtimoiy va tarbiyaviy funksiyalarni bajarishda ham muhim rol o'ynaydi. Voleybolning O'zbekistonga kirib kelishi XX asrning boshlariga to'g'ri keladi, dastlab harbiy va oliy o'quv yurtlarida mashg'ulot vositasi sifatida qo'llanilgan. Shu davrdan boshlab

voleybolning tashkil etilgan shaklda mashgʻulotlari, birinchi musobaqalari va seksiyalar tarmogʻi rivojlandi.

Sobiq ittifoq davrida Oʻzbekiston sportchilari voleybol boʻyicha respublika va ittifoq miqyosidagi musobaqalarda faol ishtirok etishgan. Bu davrda sportchilarning texnik tayyorgarligi, taktik bilimlari va jismoniy kuch koʻrsatkichlari tizimli ravishda oshirildi. Shu bilan birga, yoshlar sport maktablari va ixtisoslashtirilgan voleybol toʻgaraklari orqali sportni ommalashtirish, iqtidorli yoshlarni aniqlash va ularni yuqori natijaga yetaklash imkoniyati yaratildi. 1991-yildan keyin Oʻzbekiston mustaqil davlat sifatida jismoniy tarbiya va sportni rivojlantirishga oʻz strategiyasini yoʻlga qoʻydi. Shu davrdan boshlab voleybol sporti mustaqil milliy federatsiya tomonidan boshqarila boshladi. Milliy chempionatlar, hududiy turnirlar va xalqaro musobaqalarda ishtirok etish imkoniyati sportchilarning malakasini oshirdi. Shu bilan birga, zamonaviy tayyorgarlik metodlari joriy qilindi, mashgʻulot dasturlari ilmiy asosga tayangan holda ishlab chiqildi va individual yondashuv tatbiq etila boshlandi.

Oʻzbekistonda voleybol sportining rivojlanishida taʼlim tizimi ham muhim oʻrin tutadi. Umumtaʼlim maktablari, kasb-hunar va akademik litseylar jismoniy tarbiya darslarida voleybol mashgʻulotlarini muntazam oʻtkazadi. Bu yosh avlodning jismoniy salomatligini mustahkamlash, tezkorlik va chidamlilik kabi jismoniy koʻnikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Oliy taʼlim muassasalarida esa voleybol sporti nazariyasi va metodikasi chuqur oʻrgatiladi, murabbiy va hakamlar tayyorlanadi, shuningdek sport menejerlarini shakllantirish yoʻli bilan voleybol tizimi professional darajaga koʻtariladi. Bugungi kunda Oʻzbekistonda voleybol sportining rivojlanishi ilmiy yondashuv bilan mustahkamlangan. Sportchilarning tayyorgarligi zamonaviy sport fiziologiyasi, biomexanika va sport pedagogikasi yutuqlariga tayangan holda amalga oshiriladi. Mashgʻulotlarda yuklamalarni individual xususiyatga moslashtirish, jarohatlarning oldini olish, psixologik tayyorgarlikni oshirish kabi jihatlar tizimli ravishda joriy etilgan. Bu esa sportchilarning musobaqaviy darajasini oshirish va professional voleybol tizimini yanada rivojlantirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, voleybol sporti O‘zbekistonda ijtimoiy ahamiyatga ega. U yoshlarni jamoaviylik, intizom, mas’uliyat va mehnatsevarlikka o‘rgatadi. Ayollar sporti rivojida voleybolning roli alohida e‘tiborga loyiq. Qizlar va ayollar orasida voleybolni ommalashtirish ularning sog‘lom turmush tarzini shakllantirish, ijtimoiy faolligini oshirish va sport madaniyatini yuksaltirishga xizmat qiladi. Shu tariqa, voleybol nafaqat sport turi, balki tarbiyaviy va ijtimoiy vosita sifatida O‘zbekistonda muhim o‘rin tutmoqda. Voleybol sporti O‘zbekistonda yuqori sport natijalariga erishish bilan birga, xalqaro maydonda ham o‘zining nufuzini oshirmoqda. Osiyo va jahon musobaqalarida O‘zbekiston voleybolchilari qatnashib, mamlakat sportining brendini shakllantirishga yordam bermoqda. Shu bilan birga, yosh sportchilarning xalqaro tajribaga ega bo‘lishi milliy sport tizimini modernizatsiya qilish, ilmiy-metodik yondashuvni kuchaytirish va professional murabbiylar tayyorlash imkonini beradi.

XULOSA: O‘zbekistonda voleybol sport turi uzoq tarixiy rivojlanish yo‘lidan o‘tgan va bugungi kunda jismoniy tarbiya tizimining muhim tarkibiy qismiga aylangan. Dastlabki bosqichlarda voleybol harbiy qismlar, oliy o‘quv yurtlari va ishlab chiqarish jamoalarida jismoniy tayyorgarlikni oshirish vositasi sifatida qo‘llanilgan bo‘lsa, sobiq ittifoq davrida sportchilar respublika va ittifoq miqyosidagi musobaqalarda faol ishtirok etib, yuqori natijalarga erishdilar. Shu davrda sport maktablari va ixtisoslashtirilgan to‘garaklar orqali yoshlar orasida voleybolni ommalashtirish tizimi shakllangan.

Mustaqillik davrida voleybol sporti milliy federatsiya tomonidan tizimli rivojlantirila boshlandi. Milliy chempionatlar, hududiy turnirlar va xalqaro musobaqalarda qatnashish imkoniyati sportchilarning malakasini oshirdi. Ta’lim tizimi orqali yosh avlodning jismoniy salomatligi, chidamliligi va jamoaviy fazilatlari rivojlantirildi. Oliy ta’lim muassasalarida esa malakali murabbiylar va sport menejerlari tayyorlanishi voleybol tizimini professional darajaga olib chiqdi.

Hozirgi davrda voleybol sporti ilmiy yondashuv asosida rivojlanmoqda. Sportchilarning tayyorgarligi biomexanika, sport fiziologiyasi va psixologiya

yutuqlariga tayangan holda amalga oshiriladi. Mashg‘ulotlar individual xususiyatlar, jarohatlarning oldini olish va psixologik tayyorgarlikni hisobga olgan holda rejalashtiriladi. Shu bilan birga, voleybol sporti yoshlar va ayollar tarbiyasida ijtimoiy ahamiyatga ega bo‘lib, jamoaviylik, intizom va mas‘uliyat kabi fazilatlarni shakllantiradi.

Umuman olganda, voleybol O‘zbekistonda nafaqat sport turi sifatida, balki tarbiyaviy, ijtimoiy va milliy sport tizimini rivojlantirish vositasi sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bu sport turi kelgusida ham yosh avlodni sog‘lom, intizomli va faol qilish, shuningdek xalqaro maydonda mamlakatimiz sportining nufuzini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Axmatqulovna, Sitora Elova. "10-12 YOSHLI YENGIL ATLETIKALI O‘QUVCHILARNI CHIDAMLILIGINI RIVOJLANTIRISH." *JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS* 91.1 (2025): 273-278.
2. Axmatqulovna, S. E. (2025). 9-10 YOSHLI O‘G‘IL BILALARNI YENGIL ATLETIKA TURLARIGA SARALASH. *JOURNAL OF NEW CENTURY INNOVATIONS*, 91(1), 267-272.
3. Axmatkulovna, Elova Sitora. "QISQA MASOFAGA YUGURUVCHILARNI JISMONIY SIFATLARINI OSHIRISH YO ‘LLARI." *Modern education and development* 36.2 (2025): 31-35.
4. Elova, Sitora Axmatkulovna. "THE FORMATION OF THE QUALITY OF RAPID STRENGTH OF A SHORT-DISTANCE STUDENT YOUTH." *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal* 6.03 (2025): 125-133.
5. Элова, С. (2025). ФОРМИРОВАНИЕ УРОВНЯ ФИЗИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВЛЕННОСТИ В БЕГЕ НА КОРОТКИЕ ДИСТАНЦИИ. *Предпринимательства и педагогика*, 4(1), 182-190.

6. ELOVA, S. "QISQA MASOFALARGA YUGURUVCHILARNI TEXNIK TAYYORGARLIGINI SHAKLLANISH DARAJASI." *SCIENCEPROBLEMS. UZ* *Учредители: ООО "Scienceproblems team"* 5.2 (2025): 626-629.
7. Elova, Sitora. "THE PRACTICAL SIGNIFICANCE OF THE USE OF NEW PEDAGOGICAL METHODS IN PHYSICAL EDUCATION CLASSES IN INCREASING THE PHYSICAL ACTIVITY OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS (ON THE EXAMPLE OF THE GAME METHOD)." *Archive of Conferences*. 2021.
8. Axmatkulovna, Elova Sitora. "Qisqa Masofaga Yuguruvchilarni Mashg 'Ulotlarida Vosita Va Usullarni Qo 'Llanishi." *Miasto Przyszłości* 50 (2024): 526-528.
9. Axmatkulovna, Elova Sitora, and Ergasheva Zulayxo Sodiqovna. "Dars tahlili, turlari va uning pedagogik ahamiyati." *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi* 11 (2023): 145-147.